پوهندوی آصف بهاند

ډنمارکیان او پښتو ادب

دویمه‌برخه

Pathanske Folkeeventyr

(د پښتنو ولسيې‌کيسي)

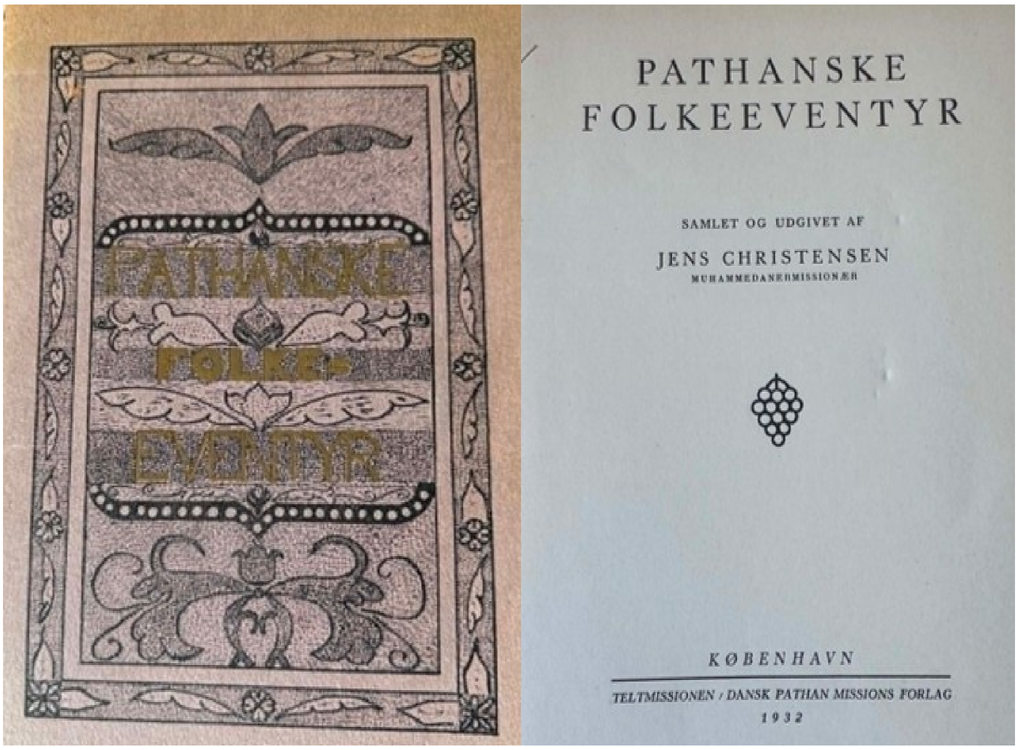

د دې مقالې (ډنمارکیان او پښتو ادب) لومړۍ برخه مې د ۲۰۲۵ ام کال په سپتمبرمیاشت کې خپره کړه، هلته ما د «افغاني قصې او نقلونه» په نامه چې د یوې ډنمارکۍ مېرمنې (ګریت انولدسین ـ Enevoldsen Grethe) له خوا له پښتو څخه ډنمارکي ژبې ته ژباړل شوې د څوارلس‌کیسوټولګه ده، بحث او خبرې کړې وې.

په یاده مقاله کې ما لیکلي وو چې ډنمارکیان ولې او د څه له پاره د پټان میشن (Pathanmissionen) او پټان سي بي آر اورګنایزېشن (Organization CBR Patan) له لارې پښتني سیمو ته تللي وو.

ځینو ډنمارکیانو پښتني سیمو ته د خپل ماموریت په څنګ کې پښتو ژبه هم زده‌کړې وه، له پښتني ژوند سره د ځانګړې مینې له مخې یې، پښتني فولکلور ته پاملرنه کړې او د پښتني فولکلور ځینې برخې یې راټولې کړې دي. ډنمارک ته تر راتګ وروسته یې خپلو خلکو ته د پښتني فولکلور بېلګې ډنمارکي ژبې ته ژباړلې دي او خپلو لوستونکو ته یې وړاندې کړې دي چې د حساب وړ بېلګې یې په ینس کریستیانسن (JensChristensen) پورې اړه لري.

د ۱۹مي او ۲۰مي پېړی په لړ کې د پټان میشن (Pathanmission) مامورینو د افغانستان او شمالي هند له پښتنو سیمو سره اړیکه درلوده، د دغو مامورینو په لیکنو، رپورټونو او یادښتونو کې ډېرې کیسې، افساني او فولکلوري مواد ثبت شوي دي، چې یوه بېلګه یې د **د ینس کریستنسن** (Jens Christensen) ترېحث لاندې کتاب «Pathanske Folkeeventyr» (د پښتنو ولسيکیسې) دي.

ینس کریستنسن څوک و؟

په پیل کې باید دا خبره وکړم چې دا لاندې دوه کسان:

Jens Enevoldsen

Jens Christensen

چې د پښتني فرهنګ د راټولولو او په اروپا کې یې د ژباړلو او خپرولو خدمت کړی دی، یو شخص ونه ګڼي، دا دوه جلا اشخاص دي. د دوی د فعالیتونو ګډ ټکی دا دی چې دواړو پښتو ژبه زده کړې وه او دواړو د پښتو فولکلور د راټولو په برخه کې کار کړی دی. په دې مقاله کې زه د ینس کریستینسن او پښتني فرهنګ ته یې د خدمت په باب خبرې کوم.

د ینس کریستینسن پېژندنه:

ینس کریستینسن یو دنمارکی مبلغ، لیکوال او د ختیځو ولسونو د کلتور څېړونکی و، چې د پښتنو سیمو، په ځانګړي ډول د هغه وخت د «Pathan» یا پښتنو د تولنې، له ولسي ادب او شفاهي روایتونو سره یې مینه لرله.

ینس کریستنسن د ۱۸۹۹م کال د اګست پر ۲۴مه زېږېدلی دی او د ۱۹۶۷م کال د اګست پر پنځمه مړ شوی دی.

د ینس کریستینسن په بیوګرافۍ پسې مې چې لټه پیل کړه، تر ټولو لومړی په ویکیپیډیا او د ډنمارک د ژوندلیکونو په دایره المعارف کې پیدا کړه، ما له همدې دایرهالمعارف څخه د ده د ژوندلیک ځینې برخې رااخیستې دي، وګورئ:«

Jens Christensen (24.8.1899 – 24.7.1967) یو مبلغ او اسقف و. هغه په Chicago کې زېږېدلی او په Viby J کې وفات شوی...

هغه خپله د الهیاتو زده کړه په New York کې په ۱۹۲۱ کال بشپړه کړه، او په ۱۹۲۲ کال کې د یوه امریکایي تبلیغي ټولنې له خوا د هند د شمال لوېدیځ سرحدي ایالت ته واستول شو. هلته یې له یوې ډنمارکۍ مبلغې او نرسې، Margrethe Rasmussen سره واده وکړ. هغې په ۱۹۲۰ کال کې د «ټېلټ میشن» له خوا هند ته استول شوې و، چې وروسته د "دانسک پټهان میشن" په نوم مشهور شو.

له فبرورۍ ۱۹۲۶ څخه کریستینسن د تېلت میشن لومړنی نارینه مبلغ شو. هغه او مېرمن یې د سرحدي سیمې په مردان (Mardan) کې مېشت وو او تر ۱۹۶۶ پورې یې هلته خدمت وکړ، تر هغه چې د روغتیایي ستونزو له امله ډنمارک ته ستانه شول...

دویمې نړیوالې جګړې د ډنمارک او دوی ترمنځ اړیکې بشپړې پرې کړې، او کریستینسن د یو وخت لپاره د هندي پوځ د جلب و جذب افسر په توګه کار وکړ. هغه د سرحدي سیمې او د پټهان قوم ترمنځ د اوږدې مودې ماموریت پر مهال د اردو او پښتو ژبو، او د سیمې د کلتور او دودونو په باب معلومات ترلاسه کړل.

هغه د مذهبي او ولسي لیکنو ژباړې هم له پښتو او هم پښتو ته ترسره کړې. په دې برخه کې تر ټولو مهم کار یې د «نوې عهدنامه» ژباړه وه، چې د جګړې پر مهال یې وکړه او له همدې امله د British and Foreign Bible Society افتخاري غړیتوب ورکړل شو.

په ۱۹۴۹ کال کې یې د اسلام د دین په اړه یو کتاب خپور کړ، چې ډېر شهرت او پراخ هرکلی یې ترلاسه کړ. دغه اثر په ۱۹۵۹ کال کې چاپ شو.

کریستینسن د راتلونکو مبلغینو لپاره د کورسونو له لارې هم ډېر اغېزناک و. هغه د ویناوو، وعظونو او مقالو له لارې په دوامداره ډول هڅه کوله چې د تبلیغ اهمیت روښانه کړي...

هغه له مسلمانانو سره هم مناظرې او بحثونه کول او د روښانه او بې جوړجاړي لوتري عیسوي دریځ له مخې یې د اسلام او عیسویت ترمنځ پرانیستې خبرې اترې کولې.

کریستینسن یو مهم مبلغ و، چې د بنسټیزو مؤسسو تر کنټرول لاندې تبلیغ ته انتقادي نظر درلود او ټینګار یې کاوه چې یوازې "د خدای کلام" اصل باید وسائل شي...

وروسته یې د دانسک پټهان میشن له مشرتابه سره جدي اختلافات رامنځته شول...»

په ویکي پیډیا کې د ینس کریستنسن د ادبي فعالیتونو په باب داسې راغلي دي:

«ادبي فعالیتونه

کریستینسن چې کله NWFP ته ورسېد، سمدستي یې د پښتو ژبې زده کړه پیل کړه. په ۱۹۲۷ کال کې یې په پښتو ژبه د تبلیغي رسالو لیکل پیل کړل. د هغه لومړنی ډنمارکي کتاب د پښتنو خلکو او اسلام په اړه و.

په ۱۹۲۷ کال کې د پښتو ادبیاتو کمېټه جوړه شوه چې شپږ تبلیغي تولني پکې شاملې وې او کریستینسن یې مشر و. په مردان کې د «دارالتبلیغ» په نوم د مطالعې خونه د چاپ او وېش مرکز وګرځېد.

له انګلیسي، ډنمارکي او اردو ژبو ګڼ کتابونه وژباړل شول، لکه:

ــ د عیسی مسیح کړاوونه او ژوند،

ــ د کلیسا د کال دعاګانې او متنونه،

ــ د لوتر کوچنی کاتیکیسم،

ــ څو ډنمارکي مذهبي سرودونه...

په ۱۹۳۱ کال کې، کریستینسن د متی انجیل پښتو ژباړه پیل کړه، او په ۱۹۳۶ کال کې یې د یوحنا انجیل وژباړه. وروسته د نوي عهدنامې بشپړه ژباړه هم وشوه...»

د ینس کریستینسن د دیني عقایدو او باورونو لوی عالم و، د ده په باب داسې ویل کېږي چې:

«... هغه داسې سړی و چې د خپل ژوند ډېر وخت یې له مسلمانانو سره کار کړی و. لږ کسان به پیدا شي چې د ده په څېر یې مسلمانان درک کړي وي او مینه یې ورسره کړې وي.»

ینس کریستینسن د ډنمارک له هغو عیسوي مبلغینو څخه و چې د شلمې پېړۍ په لومړیو کې د پښتنو سیمو ته ولاړل. هغه د هند او افغانستان سرحدي پښتني سیمو له خلکو سره اوږده موده ژوند وکړ.

هغه یو ډنمارکی مبلغ، لیکوال او د پښتني ولسي ادب راټولوونکی و، چې د پښتنو په سیمه کې یې ډېر کلونه تېر کړل.

هغه یوازې مذهبي مبلغ نه و، بلکې د پښتنو ژبې، دودونو، متلونو او ولسي کیسو سره یې ریښتیانۍ مینه درلوده. د همدې علاقې له امله یې ګڼې پښتني ولسي کیسې راټولې کړې او په ډنمارکي ژبه یې ژباړلې او خپرې کړې دي.

له مهمو اثار څخه یې یو همدا تربحث لاندې کتاب Pathanske Folkeeventyr (پښتني ولسي کیسې) دی. دا کتاب په ۱۹۳۲م کال کې د ډنمارک په کوپنهاګن کې چاپ او خپور شوی دی.

ینس کریستینسن په پښتني سیمو کې د اوسېدو په موده کې پښتو ژبه زده کړې وه او د پښتنو د شفاهي ادب په ساتلو کې یې مهم رول درلود. هغه د کلیوالو خلکو له خولو کیسې، متلونه او ولسي روایتونه لیکل او بیا یې اروپایي لوستونکو ته معرفي کول.

د ده له خوا په راټولو شوو کیسو کې د پښتني ټولنې د غیرت، کورنۍ اړیکو، دودونو، طنز، قومي ژوند او... بنه انځورونه وړاندې شوي دي.

اوس هم د ینس کریستینسن د پښتنو ولسيکیسي (Pathanske Folkeeventyr) کتاب:

د پښتني ولسي کیسو دا ټولګه ښاغلي ینس په پښتني سیمو کې د خپل ماموریت په موده کې راټوله کړې ده، بیا یې ډنمارکۍ ژبې ته ژباړلې ده او په ۱۹۳۲ ام میلادي کال یې د ډنمارک په کوپنهاګن کې د «Dansk Pathan Missions Forlag / Teltmissionen» پټې له خوا خپره کړې ده. د کتاب متن ۶۳ مخونه لري.

د کتاب همدا چاپي متن اوس زما په واک کې دی او زه همدلته له شاعر، ليکوال ګران فرهنګي دوست عبدالمالک بېکسيار نه مننه کوم چې دا کتاب يې د همدې مقالې د ليکلو لەپاره ما ته په امانت ډول راوسپاره.

له هېواد نه بهر او بيا د بهرنيانوله خوا د پښتو ادبياتو په باب د څېړنو او ژباړو په لړ کې دا کتاب (Pathanske Folkeeventyr) ځکه مهم دی چې دا د هغو لومړنيو اروپايي آثارو له ډلې څخه يواځې دی چې د پښتنو ولسي نکلونه او کيسې يې د اروپايانو د لوستلو لەپاره وړاندې کړې دي. په هغه وخت کې ځينې ډنمارکي او اروپايي مبلغين ــ محققين د پښتنو سيمو ته تلل او د خلکو شفاهي ادب، متلونه، کيسې او دودونه يې ثبتول چې دا کتاب يې يوه غوره بېلګه ده. په کتاب کې ولسي افسانې، اخلاقي کيسې، د پښتنې دودونو انعکاس او شفاهي روايتونه راغلي دي.

دا کتاب تاريخي ارزښت ځکه لري چې د پښتو فولکلور د نړيوال معرفت له پخوانيو اسنادو څخه شمېرل کېدای شي. دليل يې هم دا دی چې دا کتاب د شلمې پېړۍ د دريمې لسيزې په پيل (۱۹۳۲) کې چاپ شوی دی، د پښتنو شفاهي ادب غوره بېلګې د اروپايي (ډنمارکي) لوستونکو لەپاره وړاندې کوي او د هغه وخت د فرهنګي اړيکو يوه ښکاره او غوره بېلګه يې ګڼلای شو.

د کتاب په پيل کې د ينس کريستينسن په قلم يوه لنډه سريزه راغلې ده، دا به زه کټمټ راواخلم:

«سريزه

دا راټولې شوې او خپرې شوې کيسې د پښتنو تر منځ د ولسي افسانو يو ډول دی چې خوله په خولې، نسل په نسل تر دې وخت پورې رارسېدلې دي او د خلکو د ژوند د پوهې او ټوکو ــ ظرافت يوه ښه برخه څرګندوي.

تر کومه ځايه چې ما معلومات ترلاسه کړي، دا کيسې مخکې هېڅکله نه وې ليکل شوې، او نه هم چاپ او خپرې شوې وې. خو زما په اند، دا د دې وړ دي چې خپرې شي، څو د پښتنو د فکر او احساس د پېژندلو او پوهېدو په برخه کې مرسته وکړي.

انځورونه د يوه ځايي «هنرمند» له خوا جوړ شوي دي او هماغه ډول دي چې عموماً د دوی په کتابونو کې ليدل کېږي.»

آرهوس —— نومبر ۱۹۳۲

Jens Christensen

په دې مقدمه کې يو مهم ټکی دا دی چې ينس کريستينسن ادعا کوي دغه نکلونه يې له شفاهي روايتونو څخه راټول کړي وو او د هغه په وينا تر دې وړاندې نه وو چاپ شوي. زه بيا داسې وايم چې کېدای شي پخوا تر دې دا کيسې راټول او د کيسو په خپله ژبه پښتو راټولې او په متفرق ډول خپرې شوې وي.

له دې ټولو خبرو سره ـ سره زه د ټولو افغانانو او ټولو پښتنو په استازولۍ له ينس کريستينسن نړۍ مننه کوم چې ډېر پخوا يې د پښتو ژبې دا کيسې راټولې کړې دي، ډنمارکۍ ژبې ته يې ژباړلې دي، بيا يې چاپ کړې دي او ډنمارکيانو ته يې د مطالعې له پاره وړاندې کړې دي. په دې ډول يې کېدایشي د لومړيځل لەپاره ډنمارکيان او اروپايان له پښتو فولکوريکو کيسو سره اشنا کړي وي.

په ياد کتاب کې د پښتو فولکوريک ادب پنځەلس کيسې راوړل شوې دي، دا لاندې د کيسو د سرليکونو او ژباړې فهرست دی:

den besatte

نیول شوی (تسخیرشوی، تابع‌شوی، رام‌کړای شوی)، ۵ اممخ

Hovmod står for fald

غرور او تکبر د انسان د لوېدو یا سقوط سبب ګرځي، ۱۰ اممخ

Rivaler

سیالان، ۱۵اممخ

hjertesorg

زړه‌سواندي (زړه سوی، عاطفي درد)، ۱۹ اممخ

Forsynstro

باور، ډاډ (د خدای پر تدبیر باندې باور)، ۲۳ ام مخ

slikmunden

د خوړو ډېر شوقي کس، نفساني غوښتني خوښونکي، ۲۷ اممخ

æblet falder ikke langt fra stammen

مڼه له ونې لرې نه‌لوېږي، ۳۱ اممخ

pilgrimmen

حاجي، زیارت کوونکی، ۳۵ اممخ

veltalenhed

فصاحت، ۳۷ اممخ

kvindelist

د ښځې ځیرکتیا، د ښځې تدبیر، ۴۱ اممخ

da fasten blev dræbt

کله چې روژه ووژل شوه، مطلب یې کېدای شي
دا وي چې روژه، صبر یا ځان کنترول مات شو، ۴۶ اممخ

ærbødighed

درناوی، ۵۱ اممخ

hesteægget

د اس هګۍ، ۵۵ اممخ

nabofamilierne

ګاونډۍ کورنۍ، د چم‌ګاونډ کورنۍ، ۶۰ اممخ

For og søn

پلار او زوی، ۶۲ اممخ

د ینس د اثارو په باب باید وویل شي چې موږ ته د ده ترټولو مهم اثر د ده همدا د کیسو ټولګه (Pathanske Folkeeventyr) ده او بیا هغه اثار دي چې ده پښتو ژبې ته راژباړلي دي لکه:

ـ د متی انجیل ژباړه (۱۹۳۱)،

ـ د یوحنا انجیل ژباړه (۱۹۳۶)،

ـ د نوي عهدنامې د پښتو ژباړې د کمېټې مشري،

ـ بشپړه بیاکتل شوې پښتو نسخه (۱۹۴۵).

د ینس بل مهم اثر (Mission to Islam and Beyond) (اسلام ته تبلیغي مأموریت او له هغه وروسته) نومېږي، دا لاندې یې لینک دی:

https://www.answering-islam.org/Books/Christensen/christensen.pdf?utm_source=chatgpt.com

دا کتاب تر ډېره د اسلام او عیسویت ترمنځ د دیني او فکري بحثونو په اړه دی، او په ځانګړې توګه دا بیانوي چې عیسوي مبلغین څنګه له مسلمانانو سره خبرې او تبلیغ وکړي. په کتاب کې دا موضوعات شامل دي:

ـ اسلام او عیسویت ترمنځ عقیدوي توپیرونه،

ـ له مسلمانانو سره د تبلیغ طریقې،

ـ د قرآن او بایبل په اړه بحث،

ـ د حضرت محمد ﷺ په اړه د لیکوال نظرونه،

ـ د تثلیث (Trinity) عقیده،

ـ د ایمان، شریعت او اخلاقو پرتله،

ـ د مسلمانانو د دیني فکر او عیسوي فکر مقایسه.

کتاب په اصل کې د یوعیسوي تبلیغي له نظره لیکل شوی، نو د اسلام په اړه یې بحثونه د اسلامي علماوو له نظرونو سره یو شان نه دي.

د ینس د اثارو او د ده په باب د ګڼو یاداشتونه ترلوستلو وروسته کولای شو ووایو چې:

ینس کریستینسن یوازې یو مذهبي مبلغ نه و؛ هغه د پښتو ژبې، پښتني فولکلور او د پښتنو د ټولنیز ژوند یو جدي څېړونکی هم و. د هغه د کار ډېره برخه د مردان، سوات، پېښور او د هغه وخت د شمال لوېدیځو سرحدي سیمو له پښتنو سره د اوږدې مودې اړیکو پایله وه.

ینس په پښتني سیمو کې د قدرور فرهنګي فعالیتونه کړي دي. کله چې دی په ۱۹۲۲م کال کې شمال لوېدیځ سرحدي سیمې ته ورسېد، لومړی یې پښتوژبه زده، وروسته یې پښتو د لیکنې، ژباړې او تدریس تر کچې ورسوله او د پښتو ادبیاتو د خپرولو لپاره یې منظم کار وکړ.

په ۱۹۲۷م کال کې د «Pushto Literature Committee» په نوم يوه ادبي کمېټه جوړه شوه چې شپږ‌و تبليغي ټولنو ګډې برخه لرله او Jens Christensen يې مشر و. دې کمېټې د پښتو کتابونو ليکل، ژباړل او چاپول تنظيمول.

هغه په مردان کې د Dar-ul-Tabligh (دارالتبليغ) په نوم د مطالعې او چاپ مرکز جوړ کړ. له همدې ځايه پښتو کتابونه، رسالې او نور چاپي مواد خپرېدل.

اصلي خبره د ينس له خوا د پښتني فولکلور راټولول دي، د همدې هڅو په ترڅ کې يې د پښتنو په کليو او بانډو کې ولسي کيسې، شفاهي روايتونه او دوديز حکايتونه راټول کړل. د همدې کار پايله د Pathanske Folkeeventyr يا زموږ تر بحث لاندې کتاب دی.

ينس له M. A. Taib (د سوات يو پښتون ليکوال او شاعر) سره نږدې همکاري لرله. طيب د پښتو ژبې او سبک په سمون کې ورسره مرسته کوله او پښتو متنونه يې منظومول.

د پښتو او پښتنو د مطالعاتو له نظره، دا سړی ځکه مهم دی چې د شلمې پېړۍ په لومړيو کې يې د پښتني ولسي ادب د ثبت او خپرولو هڅه وکړه، او د پښتنو ولسيکيسې (Pathanske Folkeeventyr) د پښتني فولکلور کيسې له هغو لومړيوټولګو څخه يوه ده چې په يوې اروپايي ژبې په اروپا کې چاپ او خپره شوې ده.

د پښتو ادبياتو لپاره د ينس د فرهنګي فعاليتونو ارزښت په دې کې دی چې ينس د پښتنو د شفاهي روايتونو يوه برخه خوندي کړې ده او په اروپا کې د پښتو ولسي ادب په لومړنيو ثبتوونکو کې يو همدی دی. بله دا چې د پښتو د چاپي ادبياتو د ودې لپاره يې بنسټيز کار کړی دی.

www.dawatmedia24.com